

Natuurbeheerders zijn als de dood voor uitheemse planten die zich, als ze eenmaal een plekje hebben gevonden, explosief verspreiden en alles om zich heen verdringen. De natuurlijke vegetatie kan die concurrentie vaak niet aan en verdwijnt. Soms ondergaat de fauna daar hetzelfde lot. Met dergelijke invasieve plantensoorten krijgen we de laatste decennia steeds meer te maken.

Aan de waterkant

Pygmeeweed ofwel Watercrassula

De top vijf van invasieve waterplanten ziet er als volgt uit: Grote waternavel, Watercrassula, Parelvederkruid, Waterteunisbloem en Kroosvaren. De twee laatstgenoemde soorten hebben we in deze serie reeds behandeld (zie Natura 2007/6 en 2007/4), ditmaal leggen we de Watercrassula onder de loupe.

BIOTOOP

De Watercrassula (*Crassula helmsii*) is wintergroen. Hartje winter is dus geen vreemd moment om deze plant te bekijken, want zij groeit 's winters gewoon door, zelfs onder ijs. Dat is een slimme zet, want in die periode kan de plant zonder concurrentie terrein winnen.

Watercrassula kan groeien als typische onderwaterplant, maar eveneens als oeverplant. De plant vertoont daarbij wel een extreem brede 'ecologische amplitudo'. Het bereik van de standplaats loopt van voedselarm - tot voedselrijk water, van zoet - tot brak -, van zwakstromend - tot stilstaand water, voor zonnig tot halfschaduw. Onder water komt Watercrassula in Nederland tot anderhalve meter diepte voor, in het buitenland zijn groeiplaatsen in meren met enkele tientallen meters diepte bekend.

Als oeverplant doet zij het bij ons vermoedelijk nog het best, in de zone van zo'n twintig centimeter waterdiepte tot de zone die af en toe onder water komt of nog vochtig is. Bij natuurvriendelijke oevers is zo'n zone al gauw vijf tot acht meter breed en op die plekken vormt deze plant een strak en frisgroen kamerbreed tapijt. Daartussen staat dan ook geen sprietje van andere planten meer. Waarschijnlijk is dat de reden dat deze plant erg populair is

De rozewitte bloemen van Watercrassula zijn klein en onopvallend. Ze staan op korte steeltjes in de bladoksels. FOTO'S: MAARTEN ZONDERWIJK

voor vijvers. Vrijwel alle tuincentra verkopen deze soort goed. Overigens zie je daarbij verschillende namen langskomen: Naaldkruid bijvoorbeeld, of de wetenschappelijke, maar foute naam: *Crassula recurva*.

HERKENNING

Hoe herkennen we de kleine boef? Zij lijkt nog het meest op sterrekroos en komt ook vaak op dezelfde plekken voor. Maar Watercrassula is een vetplantje, met stijve stengels van tien centimeter tot 1,30 meter lang. In de beginfase liggen de stengels plat, later vertakken ze zich en richten de zijstengels zich recht op. De blaadjes zijn enkele millimeters breed en vlezig, zoals we dat van vetplanten als Muurpeper

kennen. Aan het uiteinde van de vijf tot twaalf millimeter lange blaadjes zit een spits puntje. De bovenkant van de blaadjes is afgeplat, de onderkant is rond. Als de blaadjes onder water zitten, zijn ze meestal helemaal plat, zoals bij sterrekroos. De blaadjes staan twee aan twee tegenover elkaar en verspringen kruislings. De blaadjes zijn bij de stengel met elkaar vergroeid, dat is een belangrijk verschil met sterrekroos. De bloemen zijn met zo'n drie millimeter doorsnee klein en onopvallend. Ze zijn roze-wit, ruiken zoet en staan op korte steeltjes in de bladoksels. Eenmaal uitgebloeid blijven ze tot diep in de winter aan de stengels zitten.

We weten niet of deze tweeslachtige plant

Watercrassula is een vetplantje, met vlezige blaadjes van enkele millimeters breed.

Rechts: Bij natuurvriendelijke oevers kan de *Watercrassula* een frisgroen kamerbreed tapijt vormen.

De *Watercrassula* is populair bij vijverbezitters.

bij ons ook vruchtbaar is. Dat is ook niet zo belangrijk, omdat ze zich ook vegetatief snel kunnen verspreiden. Bij kweekproeven zag ik dat afgebroken stukjes stengel binnen enkele dagen al wortels krijgen en nieuwe planten vormen. Oeverpioniers als *Watercrassula* kunnen zich stevig in de bodem verankeren met een opvallend grote wortelpruiik. Wind en golfslag doen ze daarom weinig. Met de hand trek je zo'n plant nauwelijks uit de grond. Dat heeft ze trouwens gemeen met onze inheemse planten uit de *Littorellion*-gemeenschap, zoals *Oeverkruid*.

VERSPREIDING

Zoals gezegd komt de plant uit Australië en Nieuw Zeeland, daar heet ze Australien Swamp Stonecrop of Pygmeeweed. Ze groeit daar zowel in zoete als in brakke wateren. Binnen Europa is ze haar opmars begonnen in Engeland. In 1914 werd zij daar al ingevoerd voor tuinvijvers en rond 1956 zijn in Zuid-Engeland de eerste verwilderde planten aangetroffen. Inmiddels is deze soort daar al op meer dan vijftienhonderd locaties gevonden. In Duitsland werd de soort voor het eerst gevonden in 1981 in de Pfaltz, in een grote viskwekerij. De Nederlandse opmars begon in 1995 in het Brabantse Etten-Leur. In 2001 was ook Twente aan de beurt. In de omgeving van Lattrop was de soort vermoedelijk meegenomen met vijverplanten in een weilandpoel. Vanaf die plek is de plant op eigen beweging (meegelift aan vogelpoten?) verspreid naar een volgende poel. Beide poelen liggen vlakbij natuurreervaat Bergvennen: een gebied dat bekend staat om bijzondere *Littorellion*-planten als *Oeverkruid* en *Waterlobelia*. Maar de verspreiding gaat nu snel verder:

in de afgelopen twee jaar zijn er meldingen uit het buitengebied van Kamperland, Zoetermeer, Cuijk, Ruckphen, Goirle, Alkmaar en in de Beekbergsebeek bij Apeldoorn. Alleen in de provincies Groningen en Flevoland ontbreekt ze nog. In stedelijk gebied zien we deze soort in sierwater en bergingsvijvers ook steeds meer opduiken. Of misschien is het daar wel begonnen, want vaak is ze daar geplant. Voorbeelden in Overijssel zijn Oldenzaal, Enschede, Rijssen en Wierden. Elders in het land zijn dat Goes, Roosendaal en Breskens. Op die plekken tiert de plant vaak welig en op de verdere verspreiding naar de buitenwateren hoeven we maar te wachten.

WAT NU?

Laten we het maar toegeven: *Watercrassula* is na Engeland ook Nederland aan het overnemen. Het kleine plantje wordt vaak niet herkend, vanwege haar 'sterrenkrooslook'. Het werkelijk aantal vindplaatsen in Nederland zal dus veel groter zijn dan het verspreidingskaartje op de website van Floron aangeeft.

Vanuit de gedachte van biodiversiteit, ofwel zoveel mogelijk soorten op een plek, lijkt een nieuwe soort natuurlijk een aanwinst. Maar daar tegenover staat het explosieve gedrag van de plant, waarbij de inheemse flora wordt teruggedrongen. In gewone beken en sloten vallen de risico's voor de aanwezige natuur wel mee, ook voor de waterafvoer lijken hier geen problemen te ontstaan.

In de omgeving van vennen ligt dat anders. Daar moeten de terreinbeheerders in Nederland en aangrenzende landen van alles bedenken om verdere verspreiding te stoppen. Een extra probleem is nog dat in

Engeland dichte crassulamatten geen ruimte meer overlaten voor salamanders in hun voortplantingstijd.

In Lattrop heeft het Waterschap Regge en Dinkel uit bezorgdheid de genoemde weilandpoelen schoongemaakt: de bovenste tien centimeter van de bodem en wortels is verwijderd. Enkele jaren daarna bleek dat deze soort zich vanuit wortelresten toch weer flink had uitgebreid en nu zelfs onder vochtig wilgenbos groeit. In Engeland is de plant in natuurreervaten weggespoten met herbiciden. Iets vriendelijker lijkt de methode om de groeiplaatsen drie maanden met zwart plastic af te sluiten. Maar dan is alles wat er omheen leefde natuurlijk ook dood. Afdekken met een halve meter of liever nog een meter zand is natuurvriendelijker, maar dan houd je weer geen poelen over.

Kortom, voorkomen is beter dan genezen. Er komt helaas geen verbod op de verkoop in tuinentra. Behalve goede voorlichting in tuinentra (gooi geen exoot in de sloot, maar op de composthoop) blijft het dus zaak om in de omgeving van vennen goed op deze soort te letten. De eerste vestiging zo vroeg mogelijk opmerken en deze planten héél voorzichtig met de hand verwijderen.

Maarten Zonderwijk woont in Deventer. Hij is freelance natuurfotograaf en beleidsecoloog bij het Waterschap Regge en Dinkel.

Een recent verspreidingskaartje van de Watercrassula staat op de site van de Stichting Floron (www.floron.nl/watercrassula). Waarnemingen van de Watercrassula kunnen worden doorgegeven aan www.waarneming.nl of www.floron.nl

Met dank aan Floron, Bart Vreeken.